

RODZINA CHRZEŚCIJAŃSKA PODSTAWĄ BUDOWANIA DOMU I SZKOŁY KOMUNII W KOŚCIELE I ŚWIECIE

Ks. Marek Kluz

Wydział Teologiczny Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II
Kraków

Wstęp

Papież Jan Paweł II w adhortacji apostolskiej *Novo millennio ineunte* napisał: *Czynić Kościół domem i szkołą komunii – oto wielkie wyzwanie, jakie czeka nas w rozpoczynającym się tysiącleciu, jeśli chcemy pozostać wierni Bożemu zamysłowi, a jednocześnie odpowiedzieć na najgłębsze oczekiwania świata*¹ Pasterze Kościoła w Polsce – inspirowani proroczą wizją bł. Jana Pawła II – podjęli na początku trzeciego tysiąclecia zadanie czynienia Kościoła i świata domem i szkołą komunii. Taka jest myśl przewodnia trzyletniego Ogólnopolskiego Programu Duszpasterskiego na początku drugiej dekady XXI w.

Budowanie komunii w Kościele i w świecie ma kluczowe znaczenie dla stworzenia powszechnego braterstwa, jedności i pokoju. Jasno na ten temat wyraził się także następca Jana Pawła II na Stolicy Piotrowej, papież Benedykt XVI: *W społeczeństwie wieloetnicznym, w którym szerzą się coraz bardziej niepokojące formy samotności i obojętności, chrześcijanie muszą zdobyć umiejętność dawania znaków nadziei i stawania się braćmi wszystkich, kultywując wielkie ideały zmieniające historię, a także – bez fałszywych iluzji bądź nie-*

¹ Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte*, Watykan 2001, nr 43.

*uzasadnionych lęków – winni starać się uczynić z naszej planety dom wszystkich narodów*²

W urzeczywistnianiu domu i szkoły komunii w Kościele i w świecie rodzina chrześcijańska ma swój szczególny udział, wręcz nie do zastąpienia. Wspólnota rodzinna jest istotnym podmiotem nowej ewangelizacji, tak w perspektywie eklezjalnej, jak i w relacji do świata. Niosąc w sobie wielkie bogactwo charyzmatów, rodzina chrześcijańska ma służyć wzrastaniu Kościoła i przyczyniać się do przemiany świata. Przez wierne wypełnianie swoich niezastąpionych funkcji – jak przyjdzie to dokładnie rozważyć w niniejszej publikacji – wspólnota rodzinna ma być *znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego*³ Dlatego należy widzieć ją jako wielki dar Chrystusa dla dobra całego Kościoła i świata.

1. Rodzina wspólnotą wierzącą i ewangelizującą

Centralne znaczenie we wspólnocie rodzinnej ma słowo Boże. Rodzice chrześcijańscy na mocy chrztu świętego wezwani są najpierw do przyjęcia słowa Bożego, objawiającego im prawdy o ich życiu, które Chrystus uczynił świętym, a następnie do prowadzenia dzieła ewangelizacyjnego we właściwy im i oryginalny sposób⁴ Skutkiem tego rodzice, przyjmując i głosząc słowo Boże, stają się dla Kościoła i świata wspólnotą wierzącą i ewangelizującą. Stąd też wywodzi się konieczność wychowania i stałej formacji w wierze i życiu chrześcijańskim⁵ Od rodziców wymaga się najpierw posłuszeństwa wiary, którego przykładem jest Abraham. Jest to wiara przepełniona zaufaniem oraz pewnością jej przesłania. Zatem właściwą postawą wobec niej jest nadzieja pełnego zaufania Bogu. W tę wiarę w Nowym Przymierzu wpisuje się Jezus Chrystus, który jest niedościgłym wzorem zaufania Ojcu. Dla rodziców chrześcijańskich słowo

² Benedykt XVI, *Orędzie na światowy Dzień Misyjny 2010*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol., 6 (2010), s. 4–5.

³ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 1968, nr 1.

⁴ Por. Rada ds. Rodziny Konferencji Episkopatu Polski, *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie*, Warszawa 2009, nr 126.

⁵ Por. A. Sarmiento, *Małżeństwo chrześcijańskie. Podręcznik teologii małżeństwa i rodziny*, Kraków 2002, s. 430–431.

Chrystusa jest źródłem i umocnieniem wiary, źródłem poznania woli Bożej oraz podstawą budowania domu i szkoły komunii w Kościele i świecie⁶

W miarę jak rodzina otwiera się na Ewangelię i dojrzewa w wierze, staje się wspólnotą ewangelizującą. Jedną z form owej ewangelizacji jest katecheza rodzinna, czyli nauczanie domowe Kościoła. Rodzina chrześcijańska, będąc *Kościółem domowym*, jest naturalną i podstawową szkołą wiary⁷ Podkreślił to wyraźnie papież Benedykt XVI 5 czerwca 2011 r., przemawiając do rodzin w Zagrzebiu: *Rodzina chrześcijańska zawsze była pierwszą drogą przekazu wiary i również dzisiaj zachowuje wielkie możliwości w zakresie ewangelizowania*⁸ A zatem rodzice powinni czuć się rzeczywiście odpowiedzialni za wychowanie w wierze swoich dzieci, gdyż *posługa ewangelizacyjna rodziców chrześcijańskich jest swoista i nie do zastąpienia*⁹: mają być oni dla nich pierwszymi świadkami wiary – czyli kładącymi konieczne fundamenty, na których inni mogą budować, a bez czego jest to trudne, czasami wręcz niemożliwe¹⁰

W rodzinie chrześcijańskiej należy uczyć dzieci poznawania i czci Boga już od najwcześniejszych lat. Rodzice czynią to, przekazując potomstwu prawdy wiary w sposób prosty i dostosowany do jego możliwości poznawczych. Prawdy te powinny odsłonić i przedstawić Boga potężnego, a zarazem dobrego i kochającego człowieka, by w ten sposób budzić ku Niemu ufność i miłość oraz poczucie bezpieczeństwa. W rodzinie należy mówić o Bogu Stworzycielu, o stworzeniu świata i człowieka, o raju i szczęściu w nim, o miłości Boga i złu, jakim jest nieposłuszeństwo wobec Niego. Dużym ułatwieniem poznawania Boga i spraw wiary jest wprowadzenie dziecka w historię i życie Jezusa, a więc w całe Jego dzieło zbawienia człowieka. Od jakości obrazu Boga, poznanego na łonie rodziny, zależeć będzie nawiązywanie przez dziecko kontaktów z Nim, a więc i jego modlitwa.

⁶ Por. J. Kłys, *Małżeństwo drogą do świętości*, w: F. Adamski (red.), *Małżeństwo – miłość – rodzina*, Kraków 1981, s. 139–181.

⁷ Por. P. Poręba, *Rodzina chrześcijańska „małym Kościołem”*, w: F. Adamski (red.), *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*, Kraków 1982, s. 182–189.

⁸ Benedykt XVI, *Homilia wygłoszona podczas Mszy Świętej z okazji I Krajowego Spotkania Chorwackich Rodzin Katolickich (Zagrzeb – 5 czerwca 2011)*, „L’Osservatore Romano”, wyd. pol., 7 (2011), s. 12.

⁹ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska Familiaris consortio*, Watykan 1981, nr 53 (dalej skrót FC).

¹⁰ Por. Rada ds. Rodziny Konferencji Episkopatu Polski, *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie*, nr 128.

W tym kontekście wydaje się oczywiste, że nauczanie domowe Kościoła musi odwoływać się do Pisma Świętego, do lektury i rozważania słowa Bożego, które jest źródłem wiary i poznawania Boga. W adhortacji apostolskiej *Verbum Domini* papież Benedykt XVI uczy: *Z wielkiej tajemnicy oblubieńczej wywodzi się niezbywalna odpowiedzialność rodziców za własne dzieci. Do autentycznego ojcostwa i macierzyństwa należy bowiem ukazywanie sensu życia w Chrystusie i świadczenie o Nim: przez wierność i jedność życia rodzinnego małżonkowie są dla swoich dzieci pierwszymi zwiastunami słowa Bożego. Wspólnota kościelna powinna ich wspierać i pomagać im we wdrażaniu modlitwy w rodzinie, słuchaniu słowa i znajomości Biblii*¹¹ Nieco dalej w tymże dokumencie papież dodaje: *Małżonkowie niech też pamiętają, że „słowo Boże stanowi cenne wsparcie także w trudnościach życia małżeńskiego i rodzinnego”*¹²

Biblia zawierająca słowo Boże jest więc dla rodziny wielkim skarbem i świętością, dlatego *powinna być przechowywana w sposób godny, by można ją było czytać i posługiwać się w modlitwie*¹³ Nie może ona podzielić losu innych książek w bibliotece rodzinnej. Zaleca się, aby Pismo Święte znajdowało się na widocznym miejscu, otoczone światłem – symbolem żywej obecności Boga. Rodziny katolickie powinny pod tym względem stawać się szkołami czytelnej prawdy Chrystusowej.

Szczególnie cenne jest spotkanie wspólnotowe ze słowem Bożym. Wtedy sam Chrystus przebywa we wspólnocie i w niej przemawia. On jest przecież ostatecznym Mistrzem życia rodzinnego, gotowym wyjaśniać drogi i dzieła zbawcze, prowadzić ku dialogowi małżeńskiemu, rodzinnemu otwieraniu się na Boga i tworzeniu komunii w Kościele i w świecie. Słowo Boże zawarte w Piśmie Świętym powinno się zatem w rodzinie systematycznie czytać i rozważać¹⁴ Szczególnie dogodnym czasem na rodzinną lekturę Biblii są niedziele, święta czy dni wolne od pracy. Należy również wykorzystywać dni powszednie przed wieczorną wspólną modlitwą całej rodziny. Słowo Boże jest największym autorytetem dla całej rodziny. Pomaga ono utrzymać wspólnotę rodzinną w prawdziwym, głębokim szczęściu i harmonii.

¹¹ Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Verbum Domini*, Watykan 2010, nr 85.

¹² Tamże.

¹³ Tamże.

¹⁴ Por. Benedykt XVI, *Homilia wygłoszona podczas Mszy Świętej*, s. 12.

W tym miejscu należy podkreślić, że głoszenie słowa Bożego w rodzinie powinno być połączone ze świadectwem życia. *Od tego – jak zaznacza papież we wspomnianej powyżej adhortacji – uzależniona jest sama wiarygodność tego, co się głosi. Z jednej strony konieczne jest słowo, które przekazuje to, co sam Pan nam powiedział. Z drugiej nieodzowne jest nadanie temu słowu wiarygodności, by nie jawiło się jako piękna filozofia lub utopia, ale jako rzeczywistość, którą można żyć i dzięki której można żyć [...]. W ten sposób ci, którzy spotykają wiarygodnych świadków Ewangelii, przekonują się o skuteczności słowa Bożego w tych, którzy je przyjmują*¹⁵ W tej perspektywie rodzice jako świadkowie wiary mają pokazać, że to, czego uczą swe dzieci, jest istotną treścią ich codziennego życia. Świadectwo życia prawdziwie chrześcijańskiego jest bowiem istotnym warunkiem autentycznej ewangelizacji i apostołstwa¹⁶

Oprócz ewangelizacji w łonie samej rodziny głoszenie Ewangelii winno kierować się na zewnątrz, obejmować *ludzi stojących „daleko”* [być] *znakiem dla rodzin, które jeszcze nie wierzą i dla tych rodzin chrześcijańskich, które już nie żyją konsekwentnie wedle otrzymanej wiary*¹⁷ Stąd też ustawiczne kształtowanie i podtrzymywanie atmosfery domu chrześcijańskiego jest rzeczywistym działaniem ewangelizacyjnym. Każdy człowiek powinien znaleźć w nim atmosferę pokoju, modlitwy, spokojnej radości i pokornego zawierzenia Bogu. Spoglądając na małżonków oraz na ich relacje z dziećmi i dziadkami, powinien za każdym razem zostać urzeczony pięknem rodziny chrześcijańskiej. Życie rodzinne powinno dodawać mocy i nadziei ludziom przeżywającym trudności rodzinne, a błądzących wzywać do nawrócenia. Takie świadectwo jest dzisiaj szczególnie cenne dla dzieci z rozbitych rodzin oraz dla takich, które we własnych rodzinach nie doświadczyły szczęścia rodzinnego. Oprócz świadectwa – a także po to, aby mogły się one na to świadectwo otworzyć – dzieci te potrzebują słów umocnienia i nadziei, że i dla nich w przyszłości szczęście rodzinne jest możliwe.

Równocześnie należy wykorzystywać okazje nadarzające się w pracy, wśród sąsiadów i podczas spotkań towarzyskich, by kształtować w duchu chrześcijańskim sposób myślenia i obyczaje, szczególnie w tym, co się odnosi do miłości, małżeństwa i rodziny. *Nie powinno się zapominać o tym, że postu-*

¹⁵ Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Verbum Domini*, nr 97.

¹⁶ Por. Benedykt XVI, *Homilia wygłoszona podczas Mszy Świętej*, s. 13.

¹⁷ FC, nr 54.

*ga, którą małżonkowie i rodzice chrześcijańscy wypełniają na rzecz Ewangelii, jest zasadniczą posługą kościelną, czyli o tym, że wchodzi ona w kontekst całego Kościoła jako wspólnoty ewangelizowanej i ewangelizującej*¹⁸

2. Rodzina wspólnotą w dialogu z Bogiem

Wspólnota rodzinna jest podstawową szkołą życia religijnego, a więc życiodajnej otwartości na Boga. Życie codzienne rodziny i jej dialogową otwartość na Boga kształtują sakramenty święte, zwłaszcza Eucharystia i pokuta, składanie w niej duchowych ofiar, jak też inne akty kultu. Szczególne miejsce zajmuje tu wspólna modlitwa, liturgia rodzinna związana z przeżywaniem w kręgu rodzinnym przyjęcia kolejnych sakramentów przez dzieci oraz rok kościelny w liturgii domowej. To wszystko sprawia, że rodzice stają się dla swoich dzieci kapłanami ogniska domowego¹⁹, pierwszą szkołą życia chrześcijańskiego i *szkołą bogatszego człowieczeństwa*²⁰. Owocem nieustannego dialogu z Bogiem jest również to, że dom rodzinny staje się miejscem uświęcania wspólnoty kościelnej i budowania komunii w świecie.

Źródłem życia duchowego wspólnoty rodzinnej, a jednocześnie *uświęcania wspólnoty kościelnej i świata*²¹, jest sakrament małżeństwa. *Dlatego Kościół – uczy papież Benedykt XVI – okazuje szczególną bliskość duchową wszystkim, którzy oparli swoją rodzinę na sakramencie małżeństwa*²². Z tego sakramentu pochodzą łaska i moralny obowiązek przemiany całego życia rodziny w nieustanną ofiarę duchową. Przez ten sakrament rodzina staje się wspólnotą zbawienia, darem dla Kościoła i głównym świadectwem wobec świata²³.

Szczególny wpływ na rodzinę mają dwa sakramenty: Eucharystia i pokuta. Przystępując do nich, ojciec i matka realizują swoje kapłaństwo i budują wspólnotę rodziny, Kościoła i świata. Eucharystia jako sakrament komunii z Chrystu-

¹⁸ Tamże, nr 53.

¹⁹ Por. W. Bołoz, *Promocja osoby w rodzinie*, Warszawa 1998, s. 213–217.

²⁰ Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje*, nr 52.

²¹ FC, nr 55.

²² Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis*, Watykan 2007, nr 27

²³ Por. Rada ds. Rodziny Konferencji Episkopatu Polski, *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie*, nr 127.

sem jest fundamentem wspólnotowego życia rodziny. *W darze eucharystycznym rodzina chrześcijańska znajduje swoją podstawę i ducha ożywiającego jej „komunię” i jej „posłannictwo”*²⁴ Dlatego też rodzina, chcąc dobrze wypełnić swoją misję, powinna rozwijać życie eucharystyczne. Wspólne uczestniczenie we Mszy św. niedzielnej i częste przyjmowanie Komunii św. jest dla rodziny chwilą jednoczącą. Taka praktyka uwidacznia wspólnotę rodziny i łączność z całym Kościołem. Eucharystia odgrywa też znaczącą rolę w tworzeniu wspólnoty rodzinnej wśród dzieci, ponadto chroni rodzinę przed zamknięciem się w egoizmie, zauważaniem tylko własnych spraw; skłania do spojrzenia na innych ludzi i rodziny oraz wychowuje do zgody i przyjaźni. Eucharystia umożliwia także wspólnocie rodzinnej łączność z innymi rodzinami we wspólnocie parafialnej oraz całym Kościele²⁵

Katecheza odnosząca się do roli i znaczenia Eucharystii w budowaniu domu i szkoły komunii nie może być oddzielona od sakramentu pokuty i pojednania. Papież Benedykt XVI w adhortacji *Sacramentum caritatis* pisze, że *miłość Eucharystii wiedzie do coraz głębszego docenienia sakramentu pojednania*²⁶ *Sprawowanie tego sakramentu nabiera szczególnego znaczenia dla życia rodzinnego: odkrycie w duchu wiary tego, jak grzech sprzeciwia się nie tylko przymierzu z Bogiem, ale i przymierzu małżeńskiemu oraz komunii rodzinnej, prowadzi małżonków i wszystkich członków rodziny do spotkania Boga „boga-tego w miłosierdzie” który rozszerzając swoją miłość potężniejszą niż grzech, odbudowuje i udoskonala przymierze małżeńskie i komunię rodzinną*²⁷ Z tego wynika, że rodzina chrześcijańska powinna chętnie poddawać się Bożej mocy oczyszczenia w sakramencie pokuty i pojednania, dar Bożego pojednania czyni bowiem możliwym dialog w rodzinie oraz sprawia, że staje się ona wspólnotą świętą i pełną miłości. Sakrament pokuty i pojednania jest więc *istotnym elementem zadania uświęcania rodziny chrześcijańskiej*²⁸ Żyjąc w świętości, czyli w jedności z Bogiem, rodzina przekazuje pokój płynący od Boga innym osobom, tworząc w ten sposób szkołę komunii.

²⁴ FC, nr 57.

²⁵ Por. A. F. Dziuba, *Rodzina w dialogu z Bogiem*, „Studia Loviciensia” 11 (2009), s. 127–129.

²⁶ Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis*, nr 20.

²⁷ FC, nr 2.

²⁸ Tamże, nr 58.

W tym miejscu trzeba zaznaczyć, że dobre, rzetelne przygotowanie się do sakramentu pokuty i pojednania i właściwe jego przeżycie rozpoczyna się właśnie w rodzinie. Pomaga w tym praktyka rachunku sumienia podczas modlitwy wieczornej i zwyczaj przebaczenia sobie popełnionych przykrości. Wówczas dziecko uczy się od rodziców prośby o przebaczenie i zdolności samego przebaczenia. W ten sposób poznaje też i doświadcza Boga, który jest miłosiernym Ojcem²⁹ A więc rodzina jest jakby szkołą, w której odbywają się lekcje przebaczenia i wzajemnej miłości. Wszelkie jednak wysiłki rodziców i dzieci nie przyniosą pozytywnych owoców jedności bez daru łaski Bożej.

Rodzina jako wspólnota dialogu z Bogiem jest również pierwszym środowiskiem, w którym człowiek spotyka się z modlitwą³⁰ Modlitwa rodzinna jest otwarciem się ku Bogu i równocześnie aktem przyjaźni z członkami rodziny, a przez nich ze wszystkimi ludźmi. Jest ona nie tylko nieodzowna w pogłębianiu życia duchowego, ale ma także wpływ na życie rodzinne. Najważniejszą jej cechą jest komunijny charakter: modlitwa rodzinna jest *modlitwą wspólną męża i żony, rodziców i dzieci*³¹ W modlitwie przychodzi Jezus, który jednoczy wspólnotę rodzinną. Taka modlitwa umacnia duchową spójność rodziny.

Na mocy swej godności i misji kapłańskiej rodzice chrześcijańscy mają też szczególne zadanie uczenia dzieci życia modlitwy od najwcześniejszych lat. Na ten obowiązek wskazał papież Benedykt XVI w homilii do rodzin w Chorwacji 5 czerwca 2011 r., apelując: *Drodzy rodzice, angażujcie się zawsze w uczenie swych dzieci modlitwy i módlcie się z nimi*³² W gronie rodzinnym wspólna modlitwa winna być praktykowana rano, w ciągu dnia, a zwłaszcza przed spoczynkiem wieczornym. Powinna wręcz zaistnieć taka atmosfera domu rodzinnego, w którym wspólna modlitwa ma swoje stałe miejsce, a dialog z Bogiem staje się codziennością. Taka modlitwa powinna być zanoszona w *Kościele domowym* we wszystkich ważniejszych okolicznościach życia tak całej wspólnoty, jak i poszczególnych jej członków³³

²⁹ Por. K. Więsyk, K. Wojacek, *Urzeczywistnianie się Kościoła w małżeństwie i rodzinie*, w: A. Szafrąński (red.), *Małżeństwo i rodzina w świetle Kościoła i współczesnej teologii*, Lublin 1985, s. 223–224.

³⁰ Por. I. Werbiński, *Modlitwa rodzinna*, w: E. Ozorowski (red.), *Słownik małżeństwa i rodziny*, Warszawa-Łomianki 1999, s. 279–280.

³¹ FC, nr 59.

³² Benedykt XVI, *Homilia wygłoszona podczas Mszy Świętej*, s. 12.

³³ Por. F. Adamski, *Duchowość życia małżeńsko-rodzinnego*, w: tenże (red.), *Miłość, małżeństwo, rodzina*, Kraków 1988, s. 197 n.

W tym kontekście należy zwrócić uwagę na modlitwę rodzinną określaną mianem *liturgii rodzinnej* i *liturgii domowej*, bo związanej z przeżywaniem w kręgu rodzinnym przyjęcia kolejnych sakramentów przez dzieci. Jak uczy papież Benedykt XVI, *przyjęcie chrztu, bierzmowania i przystąpienie po raz pierwszy do Eucharystii są momentami decydującymi nie tylko dla osoby, która przyjmuje te sakramenty, ale również dla całej rodziny*³⁴ Tenże papież podkreśla zwłaszcza znaczenie pierwszej Komunii św. w życiu rodziny: *ten właśnie dzień pozostaje słusznie na zawsze w pamięci jako pierwszy moment, w którym, choć jeszcze w załóżku, rozpoznało się wagę osobistego spotkania z Jezusem*³⁵

Dialog i komunია z Bogiem dokonuje się także poprzez przeżywany w gronie rodzinnym rok liturgiczny, w czasie którego *Kościół odsłania całe misterium Chrystusa, począwszy od wcielenia i narodzenia aż do wniebowstąpienia, do dnia Pięćdziesiątnicy oraz do oczekiwania błogosławionej nadziei i przyjścia Pana*³⁶ Tajemnicę zbawienia, dokonaną przez Jezusa, Kościół podaje w małych odcinkach. W ten sposób poszczególne wydarzenia zbawcze, celebrowane w kręgu roku liturgicznego, rozłożone na poszczególne obchody, pozwalają wszystkim członkom rodziny chrześcijańskiej niejako dotykać zbawczych tajemnic i przeżywać zasadnicze prawdy wiary³⁷ Uświęcający wpływ na życie wspólnoty rodzinnej ma przeżywanie każdego dnia, tygodnia i poszczególnych okresów roku liturgicznego. Liturgia każdego dnia skupia się najpierw na ofierze Mszy św., która jest źródłem życia duchowego, następnie na Liturgii Godzin, której poszczególne godziny kanoniczne, a zwłaszcza jutrznia i nieszpory, wpływają na uświęcenie całego dnia, a wreszcie na kulcie świętych, których przykład pobudza i umacnia w dobrym życiu. Z kolei świętowanie niedzieli we wspólnocie rodzinnej ma promieniować na cały tydzień. Słowo Boże niedzielnej Mszy św. winno nakreślać program pracy wewnętrznej, a składanie Ofiary eucharystycznej łączyć się z ofiarowaniem prac, cierpień i modlitw całego tygodnia. Podobnie cały rok ze swoimi okresami wpływa na formowanie życia duchowego i komunijnego rodziny³⁸

³⁴ Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis*, nr 19.

³⁵ Tamże.

³⁶ Tamże, nr 102.

³⁷ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, nr 1163–1170 (dalej skrót KKK).

³⁸ Por. tamże, nr 1166–1171.

3. Rodzina wspólnotą w służbie człowieka

Rodzina chrześcijańska przyczynia się do budowania domu i szkoły komunii w Kościele i świecie, jeśli hojnie i bezinteresownie służy człowiekowi, różnym społecznościom i całemu stworzeniu, kiedy jej istnienie rozwija się jako wspólnota życia i miłości, w której każda osoba jest doceniana dla niej samej, niezależnie od przyjemności lub użyteczności, jakich by się można po niej spodziewać. Taka postawa służby jest inspirowana dialogiem Ducha Jezusa Chrystusa, rozlanym w sercach członków rodziny (por. Rz 5,5) przez chrzest z wody i z Ducha, przez sakrament bierzmowania i małżeństwa³⁹. Jest to służba wobec wszystkich ludzi zgodnie z tym, co Chrystus czynił i nakazywał czynić swoim uczniom. Jej wypełnianie, zwłaszcza we wspólnym uświęcaniu świata doczesnego, dotyczy także świeckich małżonków.

Szczególną potrzebą chwili jest napełnianie rodzin Duchem Chrystusowym, jego łaską i miłością, bo z Niego płynie paschalna gotowość do służenia, a pielgrzymowanie czyni radosnym trudem codziennego życia. Jezus uczy miłości pełnej, aż do oddania swego życia za innych. Istotna jest zatem częsta rodzinna Komunia św., która tej naturalnej wspólnocie daje moc do naśladowania Jezusa. Rodzina, która chce naśladować Chrystusa, powinna żyć szacunkiem dla drugiego człowieka i dostrzegać w nim godność dziecka Bożego, winna uczyć człowieka poświęcania samego siebie na rzecz innych i wyzwalać go ze skłonności do egoizmu. Rodzina nie może nigdy zasklepić się w sobie, odizolowywać się od otaczających ją ludzi, ale ma stanowić żywą wspólnotę miłości otwartą na drugich⁴⁰.

Zasadą i mocą komunii rodziny jest zatem miłość w wymiarze ludzkim i nadprzyrodzonym. Rodzina jest najlepszą szkołą miłości międzyludzkiej. Jest to miłość ofiarna, wymagająca poświęceń, rezygnacji ze swego egoizmu; odpowiedzialna nie tylko za siebie, ale i za inne osoby, żyjąca prawdą wobec Boga i siebie samych, ale to także miłość, która stawia wymagania. Codzienne życie miłością w rodzinie rozwija się, przechodząc przez fascynację drugą osobą ku trwałemu nastawieniu na drugiego człowieka, manifestującą się w szukaniu jego dobra, co łączy się poświęceniem i ofiarnością. Wspólnota rodzinna, tworząc prawdziwą komunię miłości, staje się więc darem dla świata.

³⁹ Por. Jan Paweł II, Encyklika *Dominum et Vivificantem*, Watykan 1986, nr 58.

⁴⁰ FC, nr 17; Tenże, *List do Rodzin*, Rzym 1994, nr 6, 13.

Rodzina jako komunია osób w szczególny sposób wypełnia misję miłości służebnej poprzez przyczynianie się do rozwoju każdego z członków wspólnoty. A zatem rodzina jako społeczność złożona z rodziców i dzieci wtedy będzie stała na wysokości swego zadania, gdy rodzice wypełniać będą obowiązki nałożone przez rodzinną tradycję oraz gdy dzieci będą wdrażane do współdziałania z rodzicami dla dobra własnego i rodziny⁴¹ Bez miłości i współpracy między rodzicami nie będzie szczęścia w rodzinie ani miłości do dzieci.

W ponowoczesnym świecie niezwykle ważnym zadaniem rodziców jest troska o dzieci, o ich integralny rozwój, a zwłaszcza o poczęte życie. Papież Benedykt XVI w encyklice *Caritas in veritate* stwierdził wyraźnie: *Należy przykładać wagę do odpowiedzialnej prokreacji, stanowiącej między innymi faktyczny wkład w integralny rozwój ludzki [...]. Moralnie odpowiedzialne otwarcie na życie stanowi bogactwo społeczne*⁴² Można więc powiedzieć, że rodzicielstwo nadaje wspólnocie małżeńskiej sens życia, poprzez nie tworzy się nowy rodzaj *communio personarum*⁴³ Ten komunijny układ niesie ze sobą odpowiedzialne zadanie. Rodzice przyjmują dziecko do swej osobowej wspólnoty jako nowy podmiot w rodzinie. Wchodzi ono we wspólnotę rodzinną, aby ją potwierdzić, umocnić i pogłębić. W ten oto sposób powstaje szersza komunია rodziny, rodziców i dzieci i – jak podkreślił Jan Paweł II w *Familiaris consortio* – *wszyscy członkowie rodziny, każdy wedle własnego daru, mają łaskę i odpowiedzialny obowiązek budowania dzień po dniu komunii osób*⁴⁴

Miłość rodzicielska, która jest doskonalsza niż sztuka pedagogiczna, ma tworzyć właściwą atmosferę ogniska domowego. Należy tu podkreślić szczególną odpowiedzialność matki. Chociaż oboje małżonkowie są rodzicami, to rodzicielstwo jednak bardziej angażuje kobietę. W tej perspektywie posługa w domu jest dla niej pierwszym ze wszystkich powołań i drogą zbawienia. Zdaniem Jana Pawła II należy zatem *przewyciężyć mentalność, według której większy zaszczyt przynosi kobiecie praca poza domem niż praca w rodzinie*⁴⁵ Matka jest sercem wspólnoty, daje życie i wychowuje, pierwsza przekazuje

⁴¹ Por. T. Kukołowicz, *Rodzina w procesie uspołecznienia człowieka*, „Zeszyty Naukowe KUL” 1 (1971), s. 37–44.

⁴² Benedykt XVI, Encyklika *Caritas in veritate*, Watykan 2009, nr 44.

⁴³ Podkreślił to Jan Paweł II w *Liście do Rodzin: Wraz z zaistnieniem rodziny pojawia się nowa jedność, w której „komunijna” jedność rodziców znajduje swe przedłużenie* (nr 7).

⁴⁴ FC, nr 21.

⁴⁵ Tamże, nr 23.

elementy wiary i zasady moralne, przyczyniając się w ten sposób do budowania komunii nie tylko w rodzinie, ale i w świecie⁴⁶

Niezastąpiona jest także w rodzinie rola męża i ojca. *Wewnątrz komunii – wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej – mężczyzna jest powołany, aby żył w świadomości swego daru oraz roli męża i ojca*⁴⁷ Ofiarna miłość ojca do wspólnoty rodzinnej może się zaznaczyć codzienną pracą, przywiązaniem czy dobrym przykładem, poprzez który zyskuje on sobie w rodzinie godność i autorytet. Mężczyzna jako ojciec jest odpowiedzialny za wychowanie dzieci, rozwój moralny wszystkich członków rodziny i tworzenie wspólnoty rodzinnej. W służbie dzieciom, żonie i innym członkom wspólnoty rodzinnej mężczyzna wypełnia swoje powołanie, dając jednocześnie świadectwo wobec świata⁴⁸

W tworzeniu klimatu rodzinnego mają swój udział także dzieci. Podstawowym czynnikiem w budowaniu komunii rodzinnej jest wymiana wychowawcza między rodzicami i dziećmi, w której każdy daje i otrzymuje. Dzieci wnoszą swój wkład we wspólnotę przez miłość, szacunek i posłuszeństwo rodzicom oraz przez modlitwę za nich i przyczynianie się do jedności. Budują również wspólnotę przez niesienie pomocy chorym i starszym, przez okazywanie radości, dobroci i przebaczenia. Rodzice natomiast zdobywają autorytet poprzez służbę dzieciom. Pełna poświęceń miłość rodziców uczy dzieci życia w bezinteresownym darze dla innych⁴⁹

Rodzina, chcąc dobrze wypełnić swoją misję w świecie, ma budzić i kształtować prawe sumienie u dzieci, a jednocześnie zwalczać brutalność w czynach i słowach. Sumienie dziecka jest więc formowane przez cały system wzajemnych relacji, jakie istnieją między małżonkami oraz między rodzicami a dziećmi. Jeśli rodzice wiernie przestrzegają w życiu głoszonych zasad moralnych i są pod tym względem konsekwentni, jeśli dziecko nie dostrzega w ich postępowaniu rozdźwięku, wówczas chętnie wierzy ono rodzicom, słucha ich, a także bierze z nich przykład i naśladuje w życiu. Natomiast jeśli dziecko dostrzeże u rodziców rozdźwięk między tym, czego wymagają od niego, a tym, jak sami postępują albo też między głoszonymi zasadami a praktycznym postę-

⁴⁶ Por. M. Braun-Gałkowska, *Nauczanie Jana Pawła II o kobietach*, Warszawa 1989, s. 8.

⁴⁷ FC, nr 25.

⁴⁸ Por. M. Wolicki, *Zasadnicze role ojca w rodzinie*, „Katecheta” 5 (1984), s. 207–213; tenże, *Główne modele ojca w rodzinie*, „Katecheta” 2 (1985), s. 51–61; B. Mierzwiński, *Rola ojca w rodzinie*, „Communio” 6 (1986), s. 64–65.

⁴⁹ Por. M. Słowik, *Rodzina wspólnotą religijno-moralną*, Niepokalanów 1997, s. 67–68.

powaniem, a więc jakąkolwiek formę podwójnej moralności, wówczas straci do nich zaufanie i wpływ rodziców na kształtowanie jego sumienia będzie znikomy albo żaden⁵⁰

Rodzina jest także miejscem pielęgnowania zdrowego obyczaju ojczywego i chrześcijańskiego, jest pierwszą szkołą patriotyzmu, dlatego musi promieniować duchem zdrowej rodzinności⁵¹ Wychowanie patriotyczne to kształtowanie cnót obywatelskich, czyli zachowań, w których przejawia się troska o ojczyznę i realizuje się konkretne poczucie odpowiedzialności za jej rozwój. Jedną z nich jest ofiarność, bez której nie ma pozytywnego stosunku do ojczyzny i jej spraw. Dom rodzinny ma być miejscem, w którym wyrabia się w dzieciach umiejętność wyrzekania się na rzecz innych, gotowość do ofiar. Z cnotą ofiarności łączy się wierność, która przejawia się w wytrwałej, wiernej służbie dla państwa i rzetelnym wypełnianiu obowiązków obywatelskich. Do cnót obywatelskich należy zaliczyć także pracowitość. Poprzez pracę człowiek urzeczywistnia swoją godność, bardziej staje się człowiekiem⁵² Z tego powodu łączy się ona z wychowaniem, a zarazem z rodziną, która jest jej pierwszą wewnętrzną szkołą. *Pracując, człowiek współpracuje z Bogiem i z ludźmi i tak tworzy dobro powszechne: dobro rodziny, narodu, państwa*⁵³

Swoje wspólnototwórcze oddziaływanie rodzina powinna wypełniać w taki sposób, aby również osoby żyjące poza środowiskiem rodzinnym mogły doświadczyć wspólnotowej atmosfery⁵⁴ Każda rodzina powinna reagować i otwierać się na potrzeby społeczeństwa, a zwłaszcza innych rodzin. Niestety, ta otwartość rodziny jest niekiedy zagrożona przez ograniczanie się tylko do własnych spraw. Rodzina została powołana do bytu przez Boga nie po to, aby się zamykała w sobie, tak więc solidarność i społeczność rodziny nie może ograniczać się tylko do jej własnych członków. Ta rodzina, która zamyka się na

⁵⁰ Por. M. Wolicki, *Rozwój moralny dziecka w rodzinie*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 14 (1986), s. 236–239.

⁵¹ Por. J. Wilk, *Myśląc Ojczyzna – wychowanie patriotyczne wczoraj i dziś*, w: I. Skubiś (red.), *Szkoła miejscem kształtowania postawy patriotycznej*, Częstochowa 1988, s. 53–63.

⁵² Por. Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens*, Rzym 1981, nr 76.

⁵³ S. Wyszyński, *Duch pracy ludzkiej*, Warszawa 1957, s. 38.

⁵⁴ Por. W. Bołoz, dz. cyt., s. 186.

sprawy innych, staje się miejscem kultu egoizmu grupowego, a nie tym, czym powinna być: szkołą życia społecznego⁵⁵

Misję budowania domu i szkoły komunii w Kościele i w świecie rodzina wypełnia również poprzez dzieła miłosierdzia w stosunku do najbardziej potrzebujących, a także przez apostołat rodzinny i członkostwo w różnych ruchach i stowarzyszeniach, promujących autentyczną politykę społeczną i gospodarczą na rzecz rodziny, praw ludzkich, sprawiedliwości, pojednania, braterstwa i pokoju między ludźmi. Rodzina ma dotrzeć do serc ludzkich i otworzyć je na *pełny wymiar rzeczywistości, na pełny sens egzystencji, którym jest komunia z Bogiem i z ludźmi*⁵⁶ Jako „mały Kościół” jest ona powołana na podobieństwo „wielkiego Kościoła” do tego, aby być dla świata znakiem jedności⁵⁷

Zakończenie

Podsumowując trzeba powiedzieć, że nie od dziś wiadomo, iż poziom moralny Kościoła i świata zależy od poziomu życia poszczególnych małżeństw i rodzin. Jaki jest poziom życia moralno-duchowego w rodzinach, taki też mamy Kościół i społeczeństwo. Kościół i świat jest budowany przez rodziny. Można zaryzykować twierdzenie, że od ich losów zależą losy Kościoła i świata. Przyszłość idzie więc przez rodzinę...

Nic więc dziwnego, że Jan Paweł II napisał pod koniec *Listu do Rodzin: Poprzez rodzinę toczą się dzieje człowieka, dzieje zbawienia ludzkości [...] rodzina znajduje się pośrodku tego wielkiego zmagania pomiędzy dobrem i złem, między życiem a śmiercią, między miłością a wszystkim, co jest jej przeciwieństwem. Rodzinom powierzone jest zadanie walki przede wszystkim o to, ażeby wyzwolić siły dobra, których źródło znajduje się w Chrystusie, Odkupicielu człowieka, aby te siły uczynić własnością wszystkich rodzin, ażeby – jak to powiedziano w polskim Milenium chrześcijaństwa – rodzina była „Bogiem silna”*⁵⁸

⁵⁵ Por. J. Troska, *Moralność życia plciowego, małżeńskiego i rodzinnego*, Poznań 1994, s. 109.

⁵⁶ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, Watykan 1989, nr 28.

⁵⁷ FC, nr 48.

⁵⁸ Jan Paweł II, *List do Rodzin*, nr 23.

Te niezwykle wymowne słowa odsłaniają sytuację każdej rodziny, a zarazem wskazują na fundamentalne zadania rodziny chrześcijańskiej: rodzina, która uczestniczy zarówno w życiu Kościoła jako *domowy Kościół*, jak i w życiu świata jako podstawowa wspólnota, nadająca fundamentalny kształt każdej ludzkiej społeczności, musi budować na fundamencie, którym jest sam Jezus Chrystus, Jego Ewangelia, nauczanie i dar zbawienia. Budując prawdziwie na Chrystusie, rodzina chrześcijańska może być pewna jednego – ten dom nie runie, bo na skale jest utwierdzony. Budując na Chrystusie, rodzina chrześcijańska staje się zaczynem ewangelicznym, który sprawia, że w Kościele i w świecie uobecnia się wspólnota miłości i braterstwa. Poprzez wierność swojemu powołaniu, głoszenie słowa Bożego, prowadzenie dialogu z Bogiem i świadectwo życia przepelnionego miłością rodzina przyczynia się do wzrostu całego Kościoła i uświęcania świata, staje się trwałym fundamentem dla budowania domu i szkoły komunii w Kościele i w świecie. Wszystko zatem, co istotne w życiu Kościoła i świata, co nadaje mu prawdziwy wymiar i znaczenie, można odnaleźć w chrześcijańskiej rodzinie.

DIE BASIS FÜR DEN AUFBAU EINER CHRISTLICHEN FAMILIEHAUS UND SCHULE DER GEMEINSCHAFT IN DER KIRCHE UND DER WELT

Zusammenfassung

Wir bauen ein Haus und Schule der Gemeinschaft in der Kirche und die Welt ist von grundlegender Bedeutung für die Schaffung der universellen Brüderlichkeit, der Einheit und Frieden in der Welt. Kein Wunder, dass die Hirten der Kirche in Polen – inspiriert durch die prophetische Vision des sel. Johannes Paul – zu Beginn des dritten Jahrtausends gemacht, die Aufgabe der Kirche und der Welt zu Hause und Schule der Gemeinschaft konfrontiert. Die Umsetzung dieser Aufgabe hat ihre speziellen Teil oder gar nicht auf die christliche Familie zu ersetzen.

Die Gemeinschaft Familie ist ein wichtiges Thema der Neuevangelisierung, so in der Perspektive der kirchlichen als auch in Bezug auf die Welt. Die aus großen Reichtum der Charismen, ist die christliche Familie, um das Wachstum der Kirche zu dienen und dazu beitragen, die Verwandlung der Welt. Durch Treue zu seinem Beruf, zu predigen, einen Dialog mit Gott und das Zeugnis eines Lebens liebende christliche Familie

wird ein solides Fundament für den Aufbau einer Haus und Schule der Gemeinschaft in der Kirche und der Welt. Alles also, was sich im Leben der Kirche und der Welt, die es gibt eine reale Dimension und Bedeutung wichtig ist, kann in der christlichen Familie zu finden.

Es ist allgemein bekannt, dass das moralische Niveau der Kirche und der Welt auf der Ebene des Lebens der einzelnen Ehen und Familien hängt. Was ist das Niveau der moralischen und geistigen Lebens in der Familie, so haben wir eine Kirche und Gesellschaft. Die Kirche und die Welt wird Familien gebaut. Sie können wage zu behaupten, dass das Schicksal der Familien auf das Schicksal der Kirche und der Welt abhängen. Die Zukunft der Familie geht so...

Schlüsselwörter: Gemeinschaft, Familie, Kirche, der Welt, Christus, Evangelisation, Glauben, Service.

Übersetzt von Priester Marek Kluz